

გაუფრთხილებლობით დანაშაულები ობიექტური და სუბიექტური მასშტაბის მნიშვნელობა

ასისტენტ-პროფესორი, სამართლის დოქ. **ლევან ხარანაული**, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

I. შესავალი

ქართულმა სისხლის სამართლის მეცნიერებამ გერმანული სისხლის სამართლის წყალობით მნიშვნელოვან შედეგებს მიაღწია,¹ რაც, უპირველეს ყოვლისა, დანაშაულის სამწვეროვანი სისტემის ჩამოყალიბებაში გამოიხატა.²

მიუხედავად იმისა, რომ დანაშაულის სამწვეროვანი დაყოფა წარმოადგენს წარმატებულ ნაბიჯს კონტინენტური ევროპის სამართალში, დანაშაულის სისტემაში მისი ელემენტების განლაგების საკითხი დღემდე ინვეს აზრთა სხვაობას. ეს პრობლემა კიდევ უფრო თვალსაჩინო ხდება მაშინ, როდესაც საქმე შეეხება გაუფრთხილებლობით დანაშაულს.³ შეიძლება ითქვას, რომ დანაშაულის

შესახებ ერთი მოძღვრების მეორეთი ჩანაცვლების მიზეზი სწორედ გაუფრთხილებლობასთან დაკავშირებული საკითხები გამხდარა.⁴ ეს შეეხო როგორც კლასიკურ, ასევე ფინალურ მოძღვრებებს.⁵ ამის გამო სისხლის სამართლის მეცნიერებამ გაუფრთხილებლობის ახალ სისტემას დაუდო სათავე, რომელიც ნეოკლასიკური და ფინალური მოძღვრებების ერთგვარ სინთეზს წარმოადგენს (ნეოფინალიზმი). მასში დანაშაულის ისეთი ელემენტი, როგორც არის გაუფრთხილებლობა, ორმაგი ფუნქციითაა წარმოდგენილი, კერძოდ, ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე ობიექტური გაუფრთხილებლობის, ხოლო ბრალის ეტაპზე ინდივიდუალური გაუფრთხილებლობის სახით. ამასთან, გაცნობიერებული გაუფრთხილებლობის დროს აღიარებულია ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა.⁶

¹ მე-20 საუკუნის ბოლოდან გააქტიურდა ქართულ-გერმანული ორმხრივი დიალოგი სისხლის სამართლის მეცნიერების სფეროში, რაშიც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს ქართველმა და გერმანელმა მეცნიერებმა. ამ საქმეში განსაკუთრებული დამსახურება მიუძღვის იენის ფრიდრიხ შილერის სახელობის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის პროფესორს ჰაინერ ალვარტს. სწორედ პატივცემული იუბილარის ხელშეწყობითა და პატრონაჟით ბევრმა ქართველმა ახალგაზრდამ იენის უნივერსიტეტში სამეცნიერო-სასავლო პროგრამებში მონაწილეობით გაიღრმავა თავიანთი ცოდნა და განივითარა საკუთარი მეცნიერული უნარები. ყოველივე ამის გამო, გულწრფელი მადლიერება მინდა გამოვხატო პატივცემული იუბილარის მიმართ.

² ქართულ სისხლის სამართალში დანაშაულის სამწვეროვანი დაყოფის შესახებ იხ. *გამყრელიძე, ოთარ*, სისხლის-სამართლებრივი უმართლობის პრობლემა და თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი, 1989, გვ. 138-155; *ტურავა, მერაბ*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, 2011, გვ. 70 და მომდევნო გვერდები; *Turava, Merab*, Straftatsysteme in rechtsvergleichender Sicht unter besonderer Berücksichtigung des Schuldbegriffs. Ein Beitrag zur Entwicklung eines rechtsstaatlichen Strafrechts in Georgien, 1997, გვ. 13 და მომდევნო გვერდები.

³ გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის განვითარების ისტორიის და გერმანული სისხლის სამართლის ქართულ სისხლის სამართლის გავლენის შესახებ იხ. *ხარანაული*,

ლევან, გაუფრთხილებლობის ევოლუცია დანაშაულის კლასიკური მოძღვრებიდან თანამედროვე სისტემამდე, „სამართლის ჟურნალი“ 1/2018, 177 და მომდევნო გვერდები.

⁴ გაუფრთხილებლობის პრობლემატიკის ანალიზი, უპირველეს ყოვლისა, ფილოსოფიური სწავლების საფუძველზე ხორციელდებოდა. ამ მხრივ, გამოირჩევა *კანტიანური* იდეალისტური და ნეოკანტიანური ფილოსოფიური სწავლებები. იხ. *Vormbaum, Thomas*, Einführung in die moderne Strafrechtsgeschichte, 3. Aufl., 2013, გვ. 47. ამ გავლენებზე *ამელუნგი* წერდა, რომ გერმანულ მოძღვრებას და სისხლის სამართლის დოგმატიკას სოციალურ-სპირიტუალისტური ხასიათი გააჩნია. იხ. *Amelung, Knut*, Rechtsgüterschutz und Schutz der Gesellschaft, 1972, გვ. 32.

⁵ იხ. *Heinrich, Bernd*, Strafrecht Allgemeiner Teil, 4. Aufl., 2014, გვ. 43.

⁶ იხ. *ტურავა, მერაბ*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, 2011, გვ: 6-7, 10, 546; *ხარანაული, ლევან*, გაუფრთხილებლობის ევოლუცია დანაშაულის კლასიკური მოძღვრებიდან თანამედროვე სისტემამდე, „სამართლის ჟურნალი“ 1/2018, 177 და მომდევნო გვერდები. სისხლისსამართლებრივი გაუფრთხილებლობა სამოქალაქო სამართალში ჩამოყალიბებული გაუფრთხილებლობისაგან სწორედ იმით განსხვავდება, რომ სისხლის სამართალში ბრალის ეტაპზე ასევე უნდა დადგინდეს ინდივიდუალური გაუფრთხილებლობა.

აქედან გამომდინარე, დანაშაულის თანამედროვე მოძღვრების მიხედვით გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის სისტემაში, განსხვავებული მეცნიერული მოსაზრებების კრიტიკული ანალიზის ფონზე, განხილულია გაუფრთხილებლობის ობიექტური და სუბიექტური (ინდივიდუალური) შეფასების მასშტაბის მნიშვნელობა.

II. გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ერთსაფეხურიანი და ორსაფეხურიანი მოდელების მოკლე მიმოხილვა

დანაშაულის შესახებ თანამედროვე მოძღვრების ჩამოყალიბების შედეგად გაუფრთხილებლობა განზრახვის გვერდით, როგორც ბრალის ფორმა აღარ გაიგება, არამედ იგი არის დასჯადი ქმედების განსაკუთრებული ტიპი, რომელსაც უმართლობასა და ბრალში საკუთარი ელემენტები გააჩნია.⁷

სწორედ ამ ელემენტების განლაგების და მათი მნიშვნელობის გათვალისწინებით (როგორც ქართულ, ასევე გერმანულ) სისხლის სამართლის დოგმატიკაში გაუფრთხილებლობის სხვადასხვა მოდელია წარმოდგენილი. გაბატონებული შეხედულების მიხედვით, გაუფრთხილებლობა, როგორც დასჯადი ქმედების განსაკუთრებული ტიპი, იყენებს შეფასების ორმაგ მასშტაბს. თავდაპირველად, არასასურველი ზიანის თავიდან აცილების თვალსაზრისით, მოწმდება საფრთხის სიტუაციაში ობიექტურად რომელი ქცევა არის მოთხოვნილი. მეორე ეტაპზე ირკვევა, რამდენად მოეთხოვება პირადად დამნაშავეს ასეთი ქცევის შესრულება თავისი ინდივიდუალური უნარების გათვალისწინებით.⁸

გაუფრთხილებლობითი ქმედების შემადგენელი ნაწილებია წინდახედულობის ნორმის დარღვევა, შედეგის ობიექტური გათვალისწინებულობა და შედეგის თავიდან აცილებადობა, ხოლო ბრალის შემადგენელია – წინდაუხედაობისა და გაუთვალისწინებულობის გაკიცხვა.⁹ ე. ი. გაუფრთხილებლობითი ბრალი ეფუძნება შერაცხვაუნარიანობას, დამნაშავის მოთხოვნილი წინდახედულობისა და გათვალისწინების უნარს და ნორმით მოთხოვნილი შესაბამისი ქცევის შესრულების შესაძლებლობას (Die Zumutbarkeit normgemässen Verhaltens).¹⁰

გაუფრთხილებლობის ორსაფეხურიანი მოდელში დანაშაულის სუბიექტური შემადგენლობა აღიარებული არ არის.¹¹ ამის მიუხედავად, ზოგიერთი მეცნიერი სამართლიანად აღიარებს გაუფრთხილებლობით დელიქტებში სუბიექტურ შემადგენლობას, ოღონდ მხოლოდ თვითიმედოვნების (გაცნობიერებული გაუფრთხილებლობის) დროს. დაუდევრობას (გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობას) სუბიექტური შემადგენლობა არ გააჩნია, რადგან ამ დროს ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნიშნები და წინაპირობები დამნაშავის წარმოდგენით არ არის მოცული.¹²

გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ორსაფეხურიანი გაგებისაგან განსხვავებით, ზოგიერთი მეცნიერი მხარს უჭერს გაუფრთხილებლობის ერთსაფეხურიან გაგებას. აღნიშნული პოზიციის გათვალისწინებით წინდახედულობის ნორმის განჭვრეტადობის და შედეგის თავიდან აცილებადობის ინდივიდუალური შესაძლებლობები ქმედების შემადგენლობაში თავსდება. მაშასადამე, გაუფრთხილებლობის დროს ყველა ობიექტური და სუბიექტური ელემენტი ქმედების შემადგენლობაში მოწმდება, ხოლო გაუფრთხილებლობით ბრალში

⁷ იხ. *Dias, Jorge de Figueiredo*, Schuld und Persönlichkeit, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft (ZStW), 1983, 246. გაუფრთხილებლობითი დელიქტი განზრახვის ტექნიკურ ანექსს აღარ წარმოადგენს, როგორც ამას ბინდინგი ამბობდა. ამის შესახებ იხ. *Heng-da Hsu*, Zurechnungsgrundlage und Strafbarkeitsgrenze der Fahrlässigkeitsdelikte in der modernen Industriegesellschaft, 2009, გვ. 102-103.

⁸ იხ. *Jescheck, Hans-Heinrich*, Beiträge zum Strafrecht 1980-1998, 1998. გვ. 183. ქართულ სისხლის სამართლის მეცნიერებაში გაუფრთხილებლობის ორმასშტაბიანობის მნიშვნელობაზე ყურადღება გაამახვილა ტურავამ. იხ. *Turava, Merab*, Straftatsysteme in rechtsvergleichender Sicht unter besonderer Berücksichtigung des Schuldbe-

griffs, 1998, გვ. 256-257; ტურავა, მერაბ, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მერვე გამოცემა, 2010, გვ. 163-164.

⁹ იხ. *Jescheck, Hans-Heinrich*, Beiträge zum Strafrecht 1980-1998, 1998, გვ. 121.

¹⁰ იხ. *Jescheck, Hans-Heinrich*, Beiträge zum Strafrecht 1980-1998, 1998, გვ. 121.

¹¹ იხ. *Otto, Harro/Bosch, Nikolaus*, Übungen im Strafrecht, 7. Aufl., 2010, გვ. 44-45.

¹² იხ. ტურავა, მერაბ, გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის სისტემა, ცალკეული ელემენტების ახლებურად განმარტებისათვის, ოთარ გაყრელიძის 80 წლისადმი მიძღვნილ კრებული, 2016, გვ. 229; *Roxin, Claus*, Strafrecht Allgemeiner Teil, 1. Band, 4. Aufl., 2006, გვ. 1090.

მხოლოდ სხვაგვარად ქცევის შესაძლებლობები (Zumutbarkeit) განიხილება, ასევე აქვე მოწმდება ბრალის სხვა დანარჩენი ელემენტები (მაგალითად, შერაცხაობა და ბრალის გამომრიცხველი საპატივბელი გარემოებები).¹³

ერთსაფეხურიანი მოდელის მხარდამჭერები აკრიტიკებენ გაუფრთხილებლობის ორსაფეხურიან დაყოფას და აღნიშნავენ, რომ ასეთი დაყოფა დანაშაულის კლასიკურ მოძღვრებაზე დაფუძნებული, სადაც სუბიექტური მხარის ყველა ნიშანი, განზრახვა-გაუფრთხილებლობის გათვალისწინებით, ბრალშია გადატანილი. მათი დაასკვნით წინდახედულობის დარღვევის გათვალისწინებულობის (შეცნობადობის) უნარს და თავიდან აცილებადობას ქმედების შემადგენლობაში უნდა მოექცნოთ ადგილი. სწორედ ამის საფუძველზე ჩამოყალიბდა გაუფრთხილებლობითი ცნების ერთსაფეხურიანი (ერთ დონიანი) მოდელი, სადაც გაუფრთხილებლობითი ქმედების ყველა სპეციფიკური ელემენტი ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე იქნა გადატანილი, ხოლო ბრალის ეტაპზე განიხილება ის საკითხი, დამნაშავეს რამდენად ჰქონდა წინდახედულობის დაცვის მოთხოვნის შესრულების შესაძლებლობა (Die Zumutbarkeit normgemässen Verhaltens).¹⁴

ასეთმა მოსაზრებამ შესაძლებელია უნებლიე საფრთხე შეუქმნას დანაშაულის სამწვეროვანი დაყოფის კონცეფციას. თუ ინდივიდუალური შერაცხვაუნარიანობის კრიტერიუმში, ქმედების შემადგენლობაში ჰპოვებს ადგილს, მაშინ ეს გამოიწვევს ბრალის შინაარსის ქმედების შემადგენლობის შინაარსში აღრევას. ამიტომ ინდივიდუალური უნარებისა და შესაძლებლობების დადგენის საკითხი ბრალის პრობლემაა.

III. გაუფრთხილებლობითი დელიქტის შეფასების ობიექტური მასშტაბი

გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის სისტემაში, როგორც აღინიშნა, გაუფრთხილებლობის კომპონენტების განლაგება იწვევს აზრთა სხვა-

დასხვაობას, საიდანაც ყველაზე მეტ მხარდაჭერას იმსახურებს პოზიცია, რომლის მიხედვით ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ეტაპზე მოწმდება წინდახედულობის მოვალეობის დარღვევა, შედეგის დადგომის გათვალისწინების და შედეგის თავიდან აცილების ობიექტური შესაძლებლობა.¹⁵

წინდახედულობის ნორმის დარღვევა¹⁶ ყოველი გაუფრთხილებლობითი დელიქტის აუცილებელი ნიშანია. ამასთან, წინდახედულობის ნორმა თავისი ბუნებით უსაფრთხოების ნორმის სინონიმია.¹⁷ მიუხედავად იმისა, რომ გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ცალკეულ შემადგენლობებში უსაფრთხოების ნორმების (წინდახედულობის ნორმების) დარღვევებზე პირდაპირ არ არის მითითებული, ისინი მაინც გამომდინარეობენ მოცემული ნორმების შინაარსიდან.¹⁸ მაშასადამე, ობიექტური წინდახედულობის დარღვევის სწავლების მიხედვით, წინდახედულობის დარღვევა განისაზღვრება დამნაშავეს პიროვნებისაგან დამოუკიდებელი ზოგადი კრიტერიუმებით, რომლებიც აღმოცენდებიან როგორც კანონმდებლობით დარეგულირებული წინდახედულობის მოთხოვნებიდან, კერძოდ, ურთიერთობის მარეგულირებელი ნორმებიდან, ასევე წინდახედულობის მასშტაბებიდან, რომლებიც შესაბამისი ურთიერთობის სფეროშია აღიარებული.¹⁹ ასეთი ნორმებია, მაგალითად, სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით (სსკ-ის 116-ე მუხლი), ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება გაუფრთხილებლობით (სსკ-ის 124-ე მუხლი). საკითხის ასეთი გადაწყვეტა ეფუძნება გაუფრთხილებლობის ზოგად განმარტებას, რომელიც მოცე-

¹⁵ იხ. ტურავა, მერაბ, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, 2011, გვ. 558-559.

¹⁶ გამყელიძეს მიაჩნია, რომ ტერმინი „თვითიმედოვნება“ (გაცნობიერებული გაუფრთხილებლობა) უნდა შეიცვალოს ტერმინით „წინდაუხედაობა“. ამით იგი ერთი მხრივ, განსხვავდება ევენტუალური განზრახვისაგან, ხოლო, მეორე მხრივ, დაუდევრობისაგან. იხ. გამყელიძე, ოთარ, სისხლის სამართლის პრობლემები, მე-3 ტომი, 2013, გვ. 199.

¹⁷ იხ. უგრეხელიძე, მინდია, წინდახედულობის ნორმის დარღვევა და შედეგი გაუფრთხილებლობით დელიქტებში, ჟურნალი „საბჭოთა სამართალი“ 4/1971, 56.

¹⁸ იხ. უგრეხელიძე, მინდია, წინდახედულობის ნორმის დარღვევა და შედეგი გაუფრთხილებლობით დელიქტებში, ჟურნალი „საბჭოთა სამართალი“ 4/1971, 57.

¹⁹ იხ. Baumann, Jürgen/Weber, Ulrich/Mitsch, Wolfgang, Strafrecht Allgemeiner Teil, 11. Aufl., 2003. გვ. 529.

¹³ ერთსაფეხურიანი მოდელის შესახებ იხ. Wessels, Johannes/Beulke, Werner/Satzger, Helmut, Strafrecht Allgemeiner Teil, 45. Aufl., 2015, გვ. 311.

¹⁴ იხ. Kindhäuser, Urs, Strafrecht Allgemeiner Teil, 7. Aufl., 2015, გვ. 292.

მულია საქართველოს სსკ-ის მე-10 მუხლში, სადაც ყურადღება გამახვილებულია წინდახედულობის ნორმით აკრძალულ ქმედების, მოსალოდნელი შედეგის გაცნობიერება-გაუცნობიერებლობის და თავიდან აცილებადობის თაობაზე. შესაბამისად, სსკ-ის მე-10 მუხლის მიხედვით, წინდახედულობის ნორმის დარღვევა გაუფრთხილებლობითი დელიქტის სისტემის აუცილებელი კომპონენტია, რომელიც შეიძლება გამოიხატოს სპეციალური ან საყოფაცხოვრებო ნორმების დარღვევაში.²⁰

როგორც წესი, წინდახედულობის ნორმის დარღვევა გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ობიექტურ შემადგენლობას მთლიანად მოიცავს,²¹ მაშინ, როდესაც საქართველოს სსკ-ის მე-10 მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, წინდახედულობის ნორმის დარღვევა მხოლოდ შედეგზეა ორიენტირებული და შესაბამისად, მოცემული ნორმა მხოლოდ შედეგიან გაუფრთხილებლობით დანაშაულებს ესადაგება, ხოლო უშედეგო გაუფრთხილებლობითი დელიქტები (ე.წ. ფორმალური შემადგენლობები) მოცემული ნორმის განმარტების მიღმა რჩებიან. ყოველივე ეს მიუთითებს იმაზე, რომ საქართველოს სსკ-ის მე-10 მუხლში გაუფრთხილებლობის არსი არასრულყოფილად არის გადმოცემული.

ზოგიერთი მეცნიერი კრიტიკულად აფასებს გაუფრთხილებლობაში წინდახედულობის ნორმის დარღვევის ელემენტის ცალკე გამოყოფას და მიაჩნია, რომ წინდახედულობის დარღვევა გაუფრთხილებლობითი ქმედების სინონიმია.²² ასეთი მსჯელო-

ბები ინტერესს იწვევს, რადგან წინდახედულობის მოთხოვნის დარღვევა ლოგიკურად ქმედებასთან არის დაკავშირებული. აქედან გამომდინარე, გაუფრთხილებლობით დელიქტებში წინდახედულობის მოვალეობის დარღვევა შესაძლებელია მხოლოდ ქმედების განხორციელებით დაირღვეს და ამ გაგებით ქმედებისა და წინდახედულობის მოვალეობის დარღვევის გაიგივება აზრს მოკლებული არ უნდა იყოს.

ზოგიერთი მეცნიერი წინდახედულობის ნორმის ობიექტური დარღვევას ქმედების მართლწინააღმდეგობასთან აიგივებს.²³ შესაბამისად, ობიექტურად წინდახედულ ქცევებს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებებზე მიიჩნევენ. ამ მოსაზრებას საფუძვლად დაედო ფედერალური სასამართლოს გადაწყვეტილებას სამოქალაქო საქმეზე, სადაც სასამართლომ წინდახედული და ნორმის შესაბამისი ქცევა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებად შეაფასა. ასეთი პოზიციის მიმდევრები ამოდიან ერთიანი მართლწესრიგის ცნებიდან, რომელიც ზოგადია სამართლის ყველა დარგისთვის, მათ შორის, სისხლის სამართლისთვის.²⁴

აღნიშნული მოსაზრების ავტორები კიდევ უფრო შორს მიდიან და მიუთითებენ იმაზე, რომ გარდა წინდახედულობის ნორმის დარღვევისა, ქმედების შემადგენლობის განხორციელების ობიექტური გათვალისწინებულობა და თავიდან აცილებადობა გაუფრთხილებლობით დელიქტებში მართლწინააღმდეგობის ნიშნებია. მაშასადამე, ქმედების შემადგენლობის განხორციელება არა მხოლოდ ქმედების ჩამდენისათვის, არამედ მოცემულ სიტუაციაში მყოფი ასევე სხვა დანარჩენი პირისათვის ობიექტურად, აბსოლუტურად გაუთვალისწინებელი და თავიდან აუცილებადი უნდა იყოს ე. ი. ქმე-

²⁰ ანალოგიური მოსაზრება იხ. *უგრეხელიძე, მინდია*, წინდახედულობის ნორმის დარღვევა და შედეგი გაუფრთხილებლობით დელიქტებში, *ჟურნალი „საბჭოთა სამართალი“ 4/1971, 56.*

²¹ იხ. *უგრეხელიძე, მინდია*, წინდახედულობის ნორმის დარღვევა და შედეგი გაუფრთხილებლობით დელიქტებში, *ჟურნალი „საბჭოთა სამართალი“ 4/1971, 58.* ვერ დავეთახმები ავტორის მიერ ამავე სტატიის 62-ე გვერდზე დასახელებული კაზუსის შეფასებისას წინდახედულობის ნორმის გამორიცხვას იმ შემთხვევაში, როდესაც აფთიაქარის მიერ ეტიკეტის გარეშე ხელმისაწვდომ ადგილზე დადებული წამალი წერა-კითხვის უცოდინარმა ბავშვმა დაღია და მოინამლა. მოცემულ მაგალითში, როგორც წესი, წინდახედულობის ნორმის დაცვის ვალდებულება გამოიხატება არა მხოლოდ წამალზე სათანადო ეტიკეტის დატანებაში, არამედ ბავშვებისათვის წამლის ხელმიუწვდომელ და უსაფრთხო ადგილას მიჩენაში.

²² იხ. *Schmidhäuser, Eberhard, Fahrlässige Straftat ohne Sorgfaltspflichtverletzung, Festschrift für Friedrich schaffstein zum 70. Geburtstag, 1975, გვ. 129* და მომდევნო

გვერდები. საკითხის ასეთ გადაწყვეტას ზოგიერთი მეცნიერი ეჭვქვეშ აყენებს, რადგან, თუ გაუფრთხილებლობას წინდახედულობის დარღვევას დავუკავშირებთ, მაშინ შეიძლება ასეთ ლოგიკურად არასწორ აზრამდე მივიდეთ, რომ მოქმედებითი დელიქტები უკვე უმოქმედებით დელიქტებად გადაიქცევა. ე. ი. დამნაშემ არ შეასრულა წინდახედულობის მოთხოვნა, მაშასადამე, მან უმოქმედება გამოიჩინა. იხ. *Jakobs, Günther, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 1983, გვ. 260.*

²³ იხ. *ცეციტიშვილი, თემურ*, ქმედების მართლწინააღმდეგობის საკითხისათვის, *ბესარიონ ზოიძის 60 წლისადმი მიძღვნილი საიუბილეო კრებული, 2013, გვ. 346.*

²⁴ იხ. *Baumann, Jürgen/Weber, Ulrich/Mitsch, Wolfgang, Strafrecht Allgemeiner Teil, 11. Aufl., 2003, გვ. 528.*

დების შემადგენლობის შესაბამისი ქცევა გამართლებული უნდა იყოს.²⁵

საკითხის ასე დაყენება მიუღებელია, რადგან წინდახედულობის ნორმის დარღვევა თავისთავად არ გულისხმობს ქმედების მართლწინააღმდეგობის დადგენას. მართლწინააღმდეგობის გამოორიცხველი გარემოებებში მოქმედ პირს, შესაძლებელია, წინდახედულობის ნორმები ჰქონდეს დარღვეული. ასეთია, მაგალითად, უკიდურესი აუცილებლობის შემთხვევა (საქართველოს სსკ-ის 30-ე მუხლი).

აქედან გამომდინარე, მისაღებია ფინალური და ქმედების სოციალური სკოლის წარმომადგენლების პოზიცია, რომლებიც გაუფრთხილებლობით დელიქტებში ობიექტური წინდახედულობის დარღვევას არა მართლწინააღმდეგობაში, არამედ ქმედების შემადგენლობაში ათავსებენ.

შედეგიან გაუფრთხილებლობით დელიქტებში გაუფრთხილებლობის უმართლობა შედეგის გამომწვევით არ მთავრდება. ქმედების უმართლობად შეფასებისთვის აუცილებელია განისაზღვროს, რომ შედეგი ობიექტურად განჭვრეტადი უნდა იყოს და იგი უნდა ეფუძნებოდეს წინდახედულობის მოვალეობის დარღვევას, რა დროსაც შედეგის თავიდან აცილება დამნაშავეს სოციალური წრის კეთილსინდისიერ ნევრებსაც უნდა ევალებოდეთ.²⁶

ამდენად, წინდახედულობის დარღვევა და გათვალისწინებულობა (განჭვრეტადობა) წარმოადგენს გაუფრთხილებლობითი დელიქტის ქმედების შემადგენლობის ელემენტებს. ისინი ერთმანეთისგან იზოლირებული არ არიან. წინდახედულობის დარღვევა განსაზღვრავს მოსალოდნელი შედეგის გათვალისწინებულობას (განჭვრეტადობას) ქმედების ჩადენის მომენტში. შედეგის გათვალისწინებულობა (განჭვრეტადობა) წინდახედულობის ნორმის დარღვევის გადამწყვეტ კრიტერიუმად რჩება.²⁷

ზოგიერთი მეცნიერი მკაცრად აკრიტიკებს წინდახედულობის ნორმის დარღვევის ობიექტივირებას და ამის საფუძველზე არ იზიარებს ობიექტური გაუფრთხილებლობის გაგებას, რადგან გაუფრთხილებლობის უმართლობა მხოლოდ მაშინ ხორციელ-

დება, როდესაც დამნაშავეს თავისი ინდივიდუალური უნარის დახმარებით შეუძლია ქმედების შემადგენლობის განხორციელების შეცნობა. ეს იგივეა, რაც ინდივიდუალური გათვალისწინებულობა. მაშასადამე, ამ მოსაზრების მიხედვით, უმართლობა დამოკიდებულია შესაბამისი დამნაშავეს უნარიანობაზე თავიდან აცილოს დანაშაულებრივი შედეგი.²⁸ ამდენად, წინდახედულობის დარღვევა გაუფრთხილებლობით დანაშაულში წარმოადგენს ქმედების შემადგენლობის დამოუკიდებელ ელემენტს რომელიც არასდროს არ არის ობიექტური, ობიექტური გათვალისწინებულობა (განჭვრეტადობა) უფრო სუბიექტურ შემადგენლობაში თავსდება, რადგან ე. წ. ობიექტურ გათვალისწინებულობას სუბიექტური ბუნება გააჩნია და ასეთი აზრის ავტორის თქმით, არ შეიძლება მისი ობიექტურად დენატურირება.²⁹

ასეთი მოსაზრების წინააღმდეგ უნდა ითქვას, რომ ობიექტურ გაუფრთხილებლობაში დამნაშავეს სოციალური წრიდან საშუალო შესაძლებლობის მქონე ადამიანის მხრიდან განჭვრეტადობისა და თავიდან აცილებადობით დგინდება თავად ობიექტური შემადგენლობა და არა სუბიექტის ინდივიდუალური შესაძლებლობები.

IV. გაუფრთხილებლობითი დელიქტის შეფასების სუბიექტური მასშტაბი

ზემოთ უკვე აღინიშნა, რომ გაუფრთხილებლობითი დელიქტებში სუბიექტური შემადგენლობის ცალკე გამოტანა არ ხდება და გაუფრთხილებლობითი დელიქტი მხოლოდ ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ელემენტებით განისაზღვრება.³⁰ საკითხის ასეთი გადაწყვეტა ეფუძნება იმ აზრს, რომ სუბიექტური შემადგენლობა, სადაც თვითიმედოვნება (გაცნობიერებული გაუფრთხილებლობა) და დუღევრობა ერთმანეთისაგან (გაუცნობიერებელი გაუფრთხილებლობა) იმიჯნება, რაიმე პრაქტიკულ

²⁵ იხ. *Baumann, Jürgen/Weber, Ulrich/Mitsch, Wolfgang*, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 11. Aufl., 2003, გვ. 530.

²⁶ იხ. *Jescheck, Hans-Heinrich*, *Beiträge zum Strafrecht 1980-1998*, 1998, გვ. 183.

²⁷ იხ. *Kaminski, Ralf*, *Der objektive Maßstab im Tatbestand des Fahrlässigkeitsdelikts*, 1992, გვ. 52, 55.

²⁸ იხ. *Jakobs, Günther*, *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, Part I, 1991, გვ. 323.

²⁹ იხ. *Maurach, Reinhart/Gössel, Karl Heinz/Zipf, Heinz*, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 2. Band, 8. Aufl., 2014, გვ. 211-212, 216-217. იგივე აზრს ავითარებს ოტო, იხ. *Otto, Harro*, *Grundkurs Strafrecht. Allgemeine Strafrechtslehre*, მე-7 გამოცემა, 2004, გვ. 4, 31.

³⁰ იხ. *Otto, Harro/Bosch, Nikolaus*, *Übungen im Strafrecht*, 7. neu bearbeitete Aufl., 2010, გვ. 44-45.

დანიშნულებას არ ატარებს,³¹ გარდა იმისა, რომ ასეთი დაყოფა რელევანტურია არა ზოგადად დასჯადობის, არამედ სასჯელის შეფარდების თვალსაზრისით.³²

დასახელებული მოსაზრებების შეფასება, მიზანშეწონილია, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-10 მუხლის ანალიზის ფონზე. აღნიშნული მუხლის მიხედვით, თვითიმედოვნების (გაცნობიერებული გაუფრთხილებლობის) ცნებიდან გამომდინარეობს სუბიექტური შემადგენლობის ისეთი ელემენტი, როგორცაა წინდახედულობის ნორმის დარღვევის და შედეგის გამონვევის შესახებ ცოდნა (წარმოდგენა). მაშასადამე, საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ხაზგასმულია თვითიმედოვნების დელიქტებში კოგნიტური ელემენტის დადგენის აუცილებლობის შესახებ. ასეთი ტიპის საკანონმდებლო რეგულაცია წარმოშობს ვალდებულებას ცოდნის ელემენტის ადგილის განსაზღვრის თაობაზე. თუმცა გადასაწყვეტია ცოდნის (წარმოდგენის) ელემენტი, სად უნდა განისაზღვროს ქმედების ობიექტურ შემადგენლობაში, ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობაში თუ ბრალში?

მოცემული ვარიანტებიდან ქმედების ობიექტურ შემადგენლობაში ფაქტობრივი გარემოებების შესახებ ცოდნის ელემენტის შეტანა არ იქნება მართებული, რადგან საკითხის ასეთი გადაწყვეტა სუბიექტურისა და ობიექტურის ერთმანეთში აღრევის გამოიწვევს. ის, რაც ობიექტურ შემადგენლობაში წინდახედულობის ნორმის განჭვრეტადობის და შედეგის თავიდან აცილების ობიექტური შესაძლებლობის თვალსაზრისით დგინდება, არის დამნაშავეს სოციალური წრიდან საშუალო შესაძლებლობის მქონე ადამიანების პოზიციიდან ვითარების იმგვარად შემონება, რომ დასაბუთდეს გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის არსებობა (კოლექტიური, საზოგადოებრივი გამოცდილება, როგორც ატიპურობის გამორიცხვის საფუძველი), რაც არავითარ შემთხვევაში არ წარმოადგენს სუბიექტურისა და ობიექტურის ერთმანეთში აღრევას.

³¹ იხ. *Stratenwerth, Günther/Kuhlen, Lothar, Strafrecht Allgemeiner Teil, 6. überarbeitete Aufl., 2010, გვ. 312; Heinrich, Bernd, Strafrecht Allgemeiner Teil, 4. Aufl., 2014, გვ. 418.*

³² იხ. *Heinrich, Bernd, Strafrecht Allgemeiner Teil, 4. Aufl., 2014, გვ. 432.*

რაც შეეხება ბრალის ეტაპს, აქ ინდივიდუალური გაუფრთხილებლობის ფარგლებში მოწმდება უშუალოდ გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის უმართლობის ჩამდენის ინდივიდუალური შესაძლებლობები და არა ის, ჰქონდა თუ არა გაუფრთხილებლობითი უმართლობის სუბიექტს ობიექტური შემადგენლობის ელემენტების შესახებ ცოდნა (ფსიქოლოგიური გაგებით).

ამდენად, თუ ცოდნის (წარმოდგენის) ელემენტი არც ობიექტურ შემადგენლობაში და არც ბრალში არ დადგინდება, მაშინ მისი განსაზღვრა ლოგიკურია უნდა მოხდეს ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობაში (გაცნობიერებული გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის სუბიექტური შემადგენლობა).³³

გარდა ამისა, არ არის გასაზიარებელი ის მოსაზრება, რომელიც გაუფრთხილებლობის სუბიექტურ შემადგენლობას, სადაც ხდება თვითიმედოვნებისა და დაუდევრობის ერთმანეთისაგან გამიჯვნა, თითქოს, პრაქტიკული მნიშვნელობა არ გააჩნია და ასეთ დაყოფას მხოლოდ სასჯელის დანიშვნის დროს ექცევა ყურადღება. საქმე იმაშია, რომ ასეთი მსჯელობები ურთიერთსაწინააღმდეგოა, რადგან, თუ გაუფრთხილებლობის სახეები სასჯელის დანიშვნის დროს მიიღება მხედველობაში, ლოგიკურია, რომ ასეთი დაყოფა აუცილებელია და ეს პროცესი სად უნდა განხორციელდეს, თუ არა ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ეტაპზე. მაშასადამე, გაუფრთხილებლობის სახეებად დაყოფას ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ეტაპზე გააჩნია ასევე პრაქტიკული მნიშვნელობა.

V. დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის შესახებ თანამედროვე მოძღვრებაში აღიარებულია გაუფრთხილებლობის შეფასების ორსაფეხურიანი მოდელი, რა დროსაც ქმედების შემადგენლობაში დგინდება ობიექტური გაუფრთხილებლობა (ობიექტური მასშტაბი), ხოლო ბრალში – ინდივიდუალური გაუფრთხილებლობა. ამასთან, გაუფრთხილებლობის სუბიექტურ

³³ *გაცნობიერებულ გაუფრთხილებლობით დელიქტებში სუბიექტურ შემადგენლობას აღიარებს პროფესორი ტურავა. იხ. ტურავა, მერაბ, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, 2011, გვ. 580-581.*

რი მასშტაბი ნაწილობრივ აღიარებულია გაუფრთხილებლობის ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე (გაცნობიერებული გაუფრთხილებლობისას) და ხაზგასმულია მის პრაქტიკულ მნიშვნელობაზე. ამასთან, გაკრიტიკებულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-10 მუხლი, რომელიც შეფასების გარეშე ტოვებს ე. წ. უშედეგო გაუფრთხილებლობით დანაშაულებს.